# HETEROSEXISMUS ŽÁKŮ V NIŽŠÍM SEKUNDÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

## HETEROSEXISM OF PUPILS IN LOWER SECONDARY EDUCATION

**Erik Šejna**[1]

[1] Ústav pedagogický věd, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

**Abstrakt**

V rámci své diplomové práce jsem na jaře 2019 realizoval výzkum postojů k homosexualitě žáků 8. a 9. tříd na základních školách a tercie a kvarty na víceletých gymnáziích (n = 316). Postoje k homosexualitě byly zahrnuty pod koncept heterosexismu, a tedy společností vštípené ideologie o jediné „správné" formě sexuality, z níž pak negativní postoje vůči homosexuálům krystalizují. V tomto příspěvku prezentuji výsledky, jež vyplývají z kvantitativního šetření za použití standardizovaných dotazníků a které odpovídají na otázky ohledně současných postojů žáků nižšího sekundárního vzdělávání k homosexualitě. V neposledním řadě rovněž odkryji možné souvislosti těchto postojů s pohlavím, typem navštěvované školy, ročníkem, místem bydliště či náboženským vyznáním.

***Klíčová slova:*** *postoje k homosexualitě, předsudky k homosexuálům, heterosexismus, diskriminace homosexuálů, homosexualita*

**Abstract**

Within my diploma thesis I conducted a research during spring 2019 concerning attitudes towards homosexuality among pupils in lower-secondary education. The problematics of attitudes towards homosexuality was described as a fundamental aspect of heterosexism; the instilled ideology from which the negative attitudes towards homosexuality spring. In this paper we analyze data and present results of quantitative research that was conducted to demonstrate the current attitudes towards homosexuality in Czech secondary schools and the light is also shed upon the possible determinants such as age, sex, age, place of living, type of school or faith.

***Keywords:*** *attitudes towards homosexuality, heterosexism, discrimination against homosexuals, homosexuality*

## 1 Úvod

Žijeme ve světě, ve kterém odlišná sexuální orientace byla dlouhá staletí důvodem k perzekuci či k mnohým snahám o vyléčení. Snad až moderní vědecké metody se zasloužily o chápání homosexuality jakožto přirozeného a vrozeného sexuálního nastavení, které by za žádných okolností nemělo být důvodem k diskriminaci. Současné výzkumy však z mnoha ohledů hovoří o opaku. Z rozsáhlých výzkumů školního klimatu na amerických školách je patrné, že téměř 8 z 10 LGBT žáků zažívají nějaké formy obtěžování či útoků z důvodů své odlišné sexuální orientace, přitom až třetina žáků jsou oběťmi fyzického napadení. Tyto události však často mívají dalekosáhlé důsledky ve formě záškoláctví, psychických či sociálně adaptačních problémů.

## 2 Teorie

Teorie předsudků k homosexualitě je postavena na konceptu heterosexismu. Jedná se tedy o promyšlený systém předsudků, který evokuje zaujatost vůči všem jedincům jinak než heterosexuálně orientovaným (Jung, 1993). Tento systém zahrnuje rigidní představy o genderu, mravnosti a nebezpečí, které pro společnost představují sexuální minority a homosexuálové jakožto hříšníci a devianti ohrožující naši společnost. Tyto vize pramení z teologických iluzí, podle kterých je muž stvořen pro ženu a žena pro muže a na základě kterých je pak heterosexualitě přiřazen monopol jediné správné sexuální orientace (Tin, 2004).

## 3 Metodologie výzkumu

Postoje žáků nižšího sekundárního vzdělávání k homosexualitě byly zkoumány prostřednictvím standardizovaného dotazníku ATLG (Attitudes Towards Lesbians and Gay Men Scale). Tento dotazník byl vyvinut na základě pečlivého studia série faktorových analýz tak, aby jeho položky sestávaly z jediného faktoru, který byl označen jako Odsouzení – tolerance (Herek, 1988). Dotazník se skládá z baterie výroků rozdělených do 2 částí, a to postoje vůči lesbám a postoje vůči gayům. Po provedení testu vnitřní konzistence se dotazník ukázal být spolehlivý při hodnotě Cronbachovo alfa = 0,92. Provedená explorativní faktorová analýza potvrdila, že dotazník měří primárně jeden faktor, který vysvětluje 54 % celkového rozptylu.

Dotazník byl administrován v tištěné podobě do 5 vzdělávacích institucí (2 víceletá gymnázia a 3 základní školy), ve kterých byl celkově vyplněn 316 žáky 8. a 9. na ZŠ a tercií a kvart na víceletých gymnáziích. Administrace proběhla v průběhu června 2019 a částečně také v únoru roku 2020.

## 4 Výsledky

Při zprůměrování výsledných dat napříč všemi kategoriemi lze konstatovat, že žáci vykazovali mírně negativní postoje k homosexualitě s průměrnou hodnotou skóre *ATLG* 35,7. Vysoce a extrémně negativního skóre (*ATLG* > 61) dosáhlo celkem 7,3 % dotazovaných žáků a středně negativního skóre (47–61) pak 13,3 %. Následujícím cílem bylo rovněž objasnit vliv demografických proměnných na postoje k homosexualitě. Bylo prokázáno, že muži zastávají v průměru statisticky významně negativnější postoje k homosexualitě než ženy ($t(261,1) = 9,6$; $p < 0,01$). Tento rozdíl byl charakteristický také vysokou velikostí účinku ($eta^2 = 0,260$), ze kterého vyplívá, že 26 % variability v postojích je determinováno vlivem pohlaví. Výsledky v tomto směru rovněž přinesly zjištění, že na mužskou homosexualitu bylo nazíráno významně negativněji než na homosexualitu ženskou, přičemž byl tento rozdíl významný pouze u mužských respondentů. Signifikantní rozdíl byl dále objeven pouze již mezi studenty víceletých gymnázií a základních škol, a to s velikostí účinku 6 %.

**Tabulka 2**
Dosažené skóre podle demografických údajů

| | n | % | Skóre *ATLG (M)* | SD | Skóre *ATL (M)* | SD | Skóre *ATG (M)* | SD |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Pohlaví** | | | | | | | | |
| o Muž | 152 | 48,1 | 43,1 | 15,3 | 38,0 | 14,2 | 48,2 | 18,2 |
| o Žena | 164 | 51,9 | 28,8 | 10,3 | 28,2 | 9,6 | 29,3 | 12,2 |
| **Velikost bydliště** | | | | | | | | |
| o do 5000 obyv. | 79 | 25 | 33,2 | 12,8 | 29,8 | 10,8 | 36,5 | 16,8 |
| o 10–25 tis. obyv. | 33 | 10,4 | 35,4 | 17,9 | 33,0 | 16,2 | 37,9 | 20,6 |
| o Brno | 204 | 64,6 | 36,6 | 14,9 | 34,0 | 13,1 | 39,2 | 18,0 |
| | n | % | Skóre *ATLG (M)* | SD | Skóre *ATL (M)* | SD | Skóre *ATG (M)* | SD |

**Tabulka 2** (pokračování)
Dosažené skóre podle demografických údajů

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Škola a ročník** | | | | | | | | |
| o Gymnázium | 125 | 39,6 | **31,3** | 12,8 | 28,8 | 10,6 | 33,8 | 16,2 |
| • tercie | 59 | 18,7 | **32,6** | 14,0 | 29,4 | 11,6 | 35,7 | 17,6 |
| • kvarta | 66 | 20,9 | **30,1** | 11,5 | 28,2 | 9,8 | 32,0 | 14,8 |
| o ZŠ | 191 | 60,4 | **38,5** | 15,3 | 35,6 | 13,6 | 41,5 | 18,4 |
| • 8. třída | 82 | 25,9 | **37,0** | 14,0 | 33,9 | 12,1 | 40,0 | 16,8 |
| • 9. třída | 109 | 34,5 | **39,7** | 16,2 | 36,8 | 14,6 | 42,5 | 19,6 |
| **Náboženství** | | | | | | | | |
| o Křesťanství | 49 | 15,5 | **35,4** | 14,7 | 32,8 | 12,3 | 38,0 | 18,8 |
| o Žádné | 267 | 84,5 | **35,7** | 14,8 | 32,8 | 13,2 | 38,5 | 18,0 |

## 5 Závěry a diskuse

Výzkum ukázal, že postoje k homosexualitě žáků nižšího sekundárního vzdělávání stále nejsou bezvýhradně pozitivní. Lze tvrdit, že více než pětina studentů ve výzkumu zastává středně až vysoce negativních postojů k homosexuálům. Toto vysoké procento může svědčit o relativně častém výskytu homofobní šikany v mnohých studiích (Kosciw et al., 2018; Guasp, 2012). K zmapování žáků s negativními postoji k homosexualitě mohou školám posloužit různé depistážní dotazníky, které mohou účinně přispět k prevenci homofobní šikany. Zdaleka nejzápornější se v tomto směru jeví postoje mužských respondentů vůči gayům. Tato zjištění mohou potvrzovat Herekovi (1988) závěry, že heterosexuální maskulinita u mužů je mnohdy provázána s charakterem jisté dominance a agresivity či anti-feminity, jež se projevuje odmítáním mužů porušujících rigidní genderové role. Výrazně pozitivnější postoje pak byly nalezeny obecně u žáků víceletých gymnázií. Tento výsledek může poukazovat na jistý „elitní" charakter těchto institucí, o kterém ve své studii hovoří například Straková a Greger (2013). Rozdíl v tomto směru může volat po lepším uchopení a detabuizování témat genderu a sexuality napříč různými předměty na ZŠ. Připomenout je však nutné také dostatečné proškolení pedagogů, kteří jdou často svým žákům důležitým příkladem.

## 6 Literatura

Herek, G. M. (1988). Heterosexuals‘ Attitudes toward Lesbians and Gay Men: Correlates and Gender Differences. *The Journal of Sex Research*, *25*(4). https://doi.org/10.1080/00224498809551476

Jung, P. B. (1993). *Heterosexism: An Ethical Challenge*. New York: State University Press.

Tin, Louis-Georges (2004). *The Dictionary of Homophobia*. Presses Universitaires de France.

Straková, J. & Greger, D. (2013). Faktory ovlivňující přechod žáků 5. ročníků na osmileté gymnázium. *Orbis scholae*, *7*(3), 73–85. https://doi.org/10.14712/23363177.2015.14

Kosciw, J. G. et al. (2018). *The 2007 National School Climate Survey*. New York: GLSEN.

Guasp, A. et al. (2012). *The School Report: The experience of gay young people in Britain's schools. Centre For Family Research*, University of Cambridge.